

Lessen uit de geschiedenis

Het politieke debat wordt de laatste weken quasi volledig gemonopoliseerd door het sociaal-economische beleid van de regering-Michel I en het antwoord van de vakbonden daarop. Opvallend daarbij is hoe politici en opiniemakers in hun pen kropen om de legitimiteit van respectievelijk het regeringsbeleid en de stakingsacties hetzij in vraag te stellen hetzij te staven. Inzet van de debatten is de representativiteit van hun standpunten: wie spreekt in naam van de burger?

Het is interessant om vast te stellen hoe snel op dit vlak trouwens het discours kan omslaan. In 2011 werden verkiezingen nog een gebrek aan representativiteit verweten door het burgerinitiatief van David Van Reybrouck. De analyse was toen eenvoudig: het huidige politiek model was ontoereikend, er was nood aan een breder overleg- en participatiemodel. De 'dictatuur van verkiezingen' leidde niet tot goed bestuur, maar – aldus Van Reybrouck – stond een goed bestuur eerder in de weg. De werkgroepen van de G1000 moesten een alternatief bieden voor de verkozen politici die veraf stonden van de bekommernissen en problemen van de gewone burger.

Nu, amper drie jaar later, worden diezelfde verkiezingen door de regeringspartijen bestempeld als enige en ultieme uiting van democratie. In de meest recente aflevering van De Zevende Dag stelde N-VA voorzitter Bart De Wever: "Momenteel is er van democratie nog weinig sprake. De verkiezingsuitslag van 25 mei lijkt simpelweg niet meer van belang. Ze wordt niet gerespecteerd." Ook op de populaire KVHV facebookpagina 'Wij staken niet mee op 15 december' stellen de auteurs onomwonden: "Reeds meerdere malen is links electoraal helemaal van de kaart geveegd in Vlaanderen. Op 25 mei stemde de kiezer hen volledig weg, en koos dus op legitieme wijze voor een socio-economische herstelregering die onze huidige welvaart en toekomst kan waarborgen [...] Laat de stembusgang, het hoogste goed in een democratie, primeren boven de straatteer en staak niet mee op 15 december".

Het oordeel van de kiezer...

Wie de bewuste stembusgang waar zo vaak naar verwezen wordt in detail bekijkt, zal echter merken dat de realiteit iets genuanceerder is. Wanneer we de zetelverdeling in de Kamer zouden opdelen op basis van de sociaal-economische breuklijn die vandaag zo sterk speelt, dan zien we dat noch links noch rechts beschikt over een duidelijke meerderheid. De rechtse partijen (N-VA 33, MR 20, Open VLD 14 en Vlaams Belang 3) halen samen 71 zetels, de linkse (PS 23, sp.A 13, cdH 9, Ecolo 6, Groen! 6, FDF 2 en PTB 2) samen 61 zetels op een totaal van 150. De ambigue centrumpositie is weggelegd voor cd&v (18 zetels), die electoraal nog steeds sterk steunt op haar linkse ACW vleugel, maar waarvan de top van de partij momenteel in handen is van sociaal-economisch rechtse figuren als unizo topman Kris Peeters en partijvoorzitter Wouter Beke. De sterke polarisatie tussen links en rechts kwam trouwens twee jaar geleden ook al tot uiting in de gemeenteraadsverkiezingen, waar de rechtse partijen in Antwerpen bijvoorbeeld 30 van de 60 zetels binnen haalden, tegen 5 voor cd&v en 25 voor de linkse partijen. Een rechtse meerderheid dus, zij het erg nipt. De linkerzijde werd bijgevolg nog niet meteen 'van de kaart geveegd', zoals het KVHV stelde.

Een nieuwe polarisatie

De electorale verdeeldheid gaat bovendien gepaard met een politieke polarisatie die de afgelopen jaren stelselmatig is toegenomen. Dat werd al duidelijk in de opvallend harde kiescampagne van 2014, waarin de verwijten over en weer nauwelijks bij te houden waren. N-VA begon een expliciet anti-linkse campagne, die de verkiezingen voor stelde als een keuze tussen het 'corrupte' PS-model of de vernieuwing van het N-VA-model. Langs de kant van de PS werd N-VA dan weer onomwonden als 'staatsgevaarlijk' omschreven. Ook aan Vlaamse kant vlogen de verwijten de voorgaande jaren voortdurend over en weer, zelfs al zaten sp.A en N-VA samen in de regering: "De N-VA pakt dossiers enkel destructief aan. Ze wil geen overleg, geen consensus. Het is een stelletje autisten geworden"

(De Standaard, 23/01/2013). “De socialisten willen wel bepalen, maar niet betalen” (Radio 1, 28/06/2012). Dat Bart De Wever na de vorming van de regering-Michel I verklaarde in de eerste plaats een regering zonder socialisten te willen vormen, was dus geen verrassing: “Ik ben een beetje een van de architecten van de Zweedse coalitie. In Antwerpen heb ik de socialisten buiten gewerkt nadat ze 90 jaar aan de macht waren. In Vlaanderen hebben we ze na 20 jaar buitengezet en nu op het federale niveau na 25 jaar. Eindelijk zitten de socialisten in de oppositie. Ik zou ze graag nooit meer terugzien”.

Zowel deze retoriek als de electorale verhoudingen doen sterk terugdenken aan de periode vlak na de Tweede Wereldoorlog, wanneer socialisten en christen-democraten jarenlang lijnrecht tegenover elkaar stonden. Net als nu streefden een links en een rechts blok naar een meerderheid zonder rekening te houden met de andere, zij het dat de polarisatie toen plaats vond op levensbeschouwelijk en niet op sociaal-economisch vlak. De Koningskwestie, de repressie en de Schoolstrijd behoren op dat vlak ongetwijfeld tot de bekendste twistpunten. De parallellen tussen beide periodes zijn opvallend. Om te beginnen was het electorale verschil tussen beide kampen net als nu relatief klein. Bovendien werd elke toegeving beschouwd als een politieke nederlaag eerder dan een politiek compromis en bijgevolg afgewezen. Verder werd de strijd zowel op straat als in het parlement gevoerd, waren stakingen en massale betogingen schering en inslag, werd de oorlogsretoriek niet geschuwd en zorgde de politieke tegenstellingen in toenemende mate voor een scherpe verdeeldheid onder de bevolking.

Lessen uit het verleden

De vraag is of we ook bereid zijn om lessen te trekken uit het verleden. In 1950 waren vier doden nodig bij een betoging om de politieke partijen tot een compromis te dwingen. In 1958 maakte een onbesliste stembusgang samenwerking onvermijdelijk. In de jaren die aan deze akkoorden vooraf gingen, was een effectief beleid voeren bovendien onmogelijk geworden. Nieuwe maatregelen werden respectievelijk door rechts en door links stevast op protest, betogingen en stakingen onthaald. Opeenvolgende regeringen maakten het beleid van hun voorgangers bovendien onmiddellijk ongedaan. Als er iets is dat deze periode duidelijk heeft gemaakt, dan is het wel dat het noch mogelijk noch wenselijk is om op basis van een nipte electorale meerderheid een beleid te voeren dat volledig ingaat tegen de wensen van een sterke minderheid. De geschiedenis leert ons dat de stembusgang respecteren meer is dan de wil van een parlementaire meerderheid doordrukken. Het is een zoektocht naar een compromis, waar het initiatief bij de meerderheid ligt, maar waar de rechten van de minderheid door middel van overleg verzekerd zijn. Dat betekent concreet dat de regering het aan de burger verplicht is om in overleg te treden met de vakorganisaties en in haar beleid rekening te houden met hun verzuchtingen, net als dat de vakbonden het verplicht zijn om de besparingswensen van de regering te respecteren en hun eisen ook daarop af te stemmen. De fundamenteën van de Belgische welvaartsstaat zijn immers ingebed in dialoog en compromis. Eerder dan aan straffe uitspraken in de pers, is er dus nood aan constructieve gesprekken ver weg van de camera's. Laat ons hopen dat er dit keer geen doden nodig zijn om dat aan de huidige protagonisten duidelijk te maken...

Niels Matheve

Historicus en onderzoeker Belgische politieke geschiedenis (KU Leuven)